

WATERSNOOD JULI 2021 IN VLAAMS-BRABANT

EVALUATIE VAN NOODPLANNING

INLEIDING

Ten gevolge van de hevige regenval vanaf 14 juli bereikten een aantal waterlopen in Vlaams-Brabant kritieke waterpeilen met heel wat overstromingen tot gevolg. De watersnood speelde zich vooral af in het oosten van onze provincie, met als voornaamste probleemrivieren de Kleine Gete (Landen, Linter, Zoutleeuw), Grote Gete (Hoegaarden, Tienen), Velpe (Glabbeek, Kortenaeken), Begijnenbeek (Bekkevoort, Diest), Demer (Aarschot, Diest, Scherpenheuvel-Zichem, Rotselaar), Winge (Holsbeek, Rotselaar), en Dijle, Vunt, Voer (Bierbeek, Herent). Het waterpeil van deze waterlopen zorgde er voor dat een aantal straten blank stonden, huizen (voornamelijk kelders) onder water kwamen te staan en andere infrastructuren bedreigd werden. De hoeveelheid neerslag was werkelijk ongezien en de impact van de watersnood in Vlaams-Brabant was aanzienlijk, maar veroorzaakte enkel materiële, financiële en bijgevolg ook morele schade. Er waren gelukkig geen doden of gewonden te betreuren, en behalve een enkele kortstondige uitzondering was er ook geen sprake van evacuaties. In die zin was de noodsituatie niet te vergelijken met de verschrikkelijke ramp die zich voltrok in de provincies Luik, Namen, Luxemburg, en in mindere mate in Limburg.

In een tweede fase (vanaf 18 juli), wanneer veel overtollig water vanuit Limburg onze provincie via de Demer binnenstroomde en opnieuw regen werd voorspeld, werd voornamelijk het Demerbekken nauwkeurig in het oog gehouden. Hierbij werd getracht te voorkomen dat daar het waterpeil opnieuw de alarmpeilen zou overschrijden. Een specifiek Demeroverleg werd opgericht om de situatie nauwlettend in het oog te houden en informatie snel te kunnen delen met betrokken partijen. Deze gefocuste en intensieve monitoring liet toe om heel snel te communiceren en om onmiddellijk in te grijpen bij kritieke situaties. Zo werden er onder meer enkele dijkverlagingen doorgevoerd op strategische plaatsen om de schade tot een minimum te beperken.

Na het monitoren en onder controle houden van de wateroverlast, diende een nieuwe uitdaging zich aan. Wegens de grote hoeveelheid water stonden oevers en komgronden onder water, met een negatieve impact op de waterkwaliteit tot gevolg. Het zuurstofgehalte in het water was aanzienlijk lager dan in normale omstandigheden, waardoor de vispopulatie werd bedreigd en de vegetatie aanzienlijk werd beschadigd. Massale vissterfte op verschillende waterlopen kon helaas niet verhinderd worden. In samenspraak met de waterbeheerders en brandweer werd snel gereageerd om het zuurstofgehalte opnieuw op peil te krijgen door de waterlopen op verschillende plaatsen te beluchten. Ook private firma's gaven hierbij ondersteuning.

Een grondige evaluatie van noodsituaties en de reactie daarop, vormt een essentieel onderdeel van elke noodplanning en van elk waterbeleid. Daarnaast biedt de watersnood van juli 2021 gezien haar zeldzaamheid een uitzonderlijke opportuniteit om te analyseren welke maatregelen hebben gewerkt, en wat er verder dient te gebeuren om soortgelijke noodsituaties in de toekomst nog beter het hoofd te kunnen bieden.

Helaas moeten we er gezien de voortdurende klimaatverandering van uit gaan dat in de toekomst een dergelijke watersnood zich frequenter kan aanbieden. Dit maakt een grondige evaluatie onontbeerlijk, waarbij de lessen die hieruit getrokken kunnen worden van cruciaal belang zijn voor de veiligheid en het welzijn van onze provincie.

Dit rapport richt zich specifiek op de evaluatie van het aspect noodplanning, en hoe die gefunctioneerd heeft in het aanpakken en minimaliseren van de gevolgen en de impact van de watersnood. De doelstelling van deze evaluatie is voornamelijk gericht op de toekomst: welke lessen kunnen worden getrokken uit de aanpak van de watersnood tijdens 12 - 26 juli te Vlaams-Brabant, om in de toekomst zo adequaat mogelijk te kunnen ingrijpen/reageren op gelijkaardige situaties. Daarnaast zullen eveneens aanbevelingen en actiepunten worden geformuleerd om de risico's in de toekomst zo goed mogelijk tot een minimum te beperken.

Om tot de juiste conclusies te komen voor dit evaluatierapport, zal worden weergegeven op welke manier de federale dienst Noodplanning de crisisbeheersing heeft aangepakt en ervaren. Daarnaast werd een bevraging uitgevoerd bij lokale besturen, de vijf disciplines, waterbeheerders en de noodcentrale 112 om een inzicht te verkrijgen in de manier waarop andere betrokken partners de noodsituatie hebben ervaren, en waar zij knelpunten en mogelijke verbeteringen zien. De resultaten van deze bevragingen zullen in de bijlage worden toegevoegd.

Voorliggend rapport maakt deel uit van een bredere evaluatie die enerzijds dieper ingaat op hoe acute waterregeling en infrastructurele maatregelen ergere schade hebben voorkomen, en anderzijds bespreekt welke bijkomende preventieve acties kunnen worden genomen naar de toekomst toe. Die evaluatie van het waterbeleid, waterregeling en de preventieve maatregelen zal worden uitgevoerd door de bekkenbesturen in samenwerking met de provinciale dienst waterlopen.

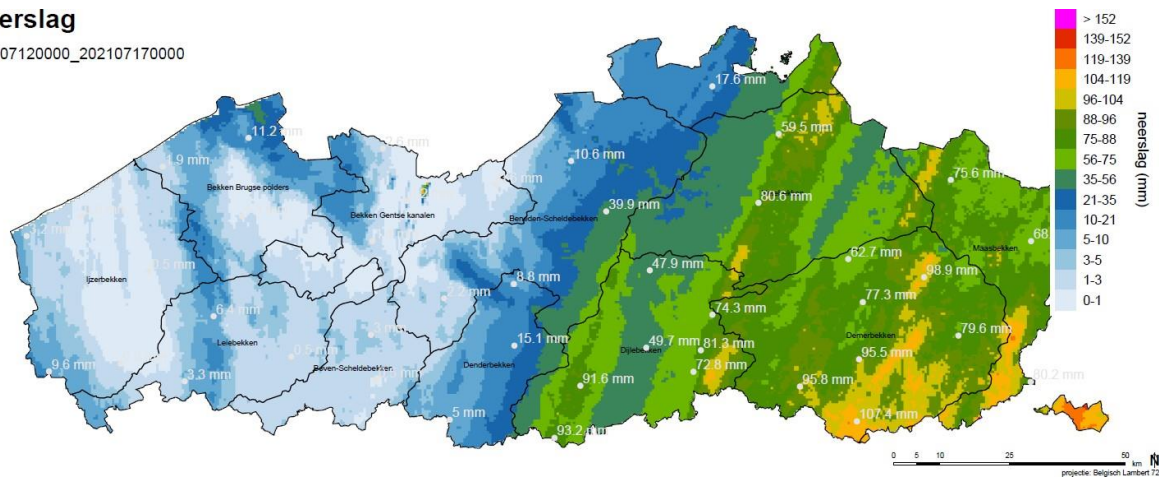
INHOUD

Inleiding	1
1. Situatieschets	4
2. Tijdslijn	6
3. Waarschuwing lokale besturen en CC-Prov inzake weersvoorspellingen en wateroverlast.....	7
3.1 Waarschuwing lokale besturen	7
3.2 Waarschuwing leden van CC-prov.....	7
4. Het functioneren van de noodplanningsprocedures en -structuren	8
4.1 Federale coördinatie.....	8
4.2 Provinciale coördinatie	8
4.3 Gemeentelijke coördinatie	10
4.4 Demeroverleg.....	10
5. Inzet waterbeheerders	12
6. Inzet hulpdiensten.....	14
6.1 Noodcentrale 112	14
6.2 Disciplines 1-4	15
Discipline 1: Brandweer: Hulpverleningszone Oost	15
Discipline 2: Medische, sanitaire en psychosociale ondersteuning	16
Discipline 3: Politie.....	17
Discipline 4: Logistieke ondersteuning.....	17
7. Discipline 5: Communicatie en informatie	18
7.1 NCCN	18
7.2 Lokale Besturen	18
7.3 Burgers.....	19
7.4 Pers.....	19
8. Zelfredzaamheid.....	21
9. Plaatsbezoeken	22
10. Beschikbaarheid van personeel en materiaal	23
10.1 Personeel	23
10.2 Materiaal	23
11. Steunacties.....	25
12. Best practices - Lessons learned	26

1. SITUATIESCHETS

Neerslag

202107120000_202107170000

De gegevens van het KMI (KMI, 2021) geven aan dat de klimatologische omstandigheden tijdens de zomer van 2021 zeer uitzonderlijk waren op het vlak van neerslagtotaal. In Ukkel waren de drie zomermaanden (juni, juli en augustus) zeer nat. Zo viel er in Ukkel 410.7 mm neerslag op 50 dagen tijd, in plaats van 234.2mm op 42.6 dagen tijd in de normale situatie. De grootste hoeveelheid neerslag viel op de meeste plaatsen op 14 juli, toen er op 4 meetpunten van het KMI meer dan 100 mm neerslag werd geregistreerd. In de oostelijke helft van Vlaanderen viel tot meer dan dubbel zoveel neerslag dan wat we normaal verwachten in de maand juli.

Deze uitzonderlijk hevige regenval zorgde in Vlaams-Brabant voornamelijk voor een impact op de gemeenten gelegen in de omgeving van het Dijle- en Demerbekken (Oud-Heverlee, Leuven, Rotselaar, Zoutleeuw, Scherpenheuvel-Zichem, Aarschot, Diest, Kortenaak, Tienen, Geetbets en Glabbek). Deze gemeenten werden geconfronteerd met huizen/kelders die onder water kwamen te staan, terreinen die onderliepen etc. Voornamelijk in het Demerbekken stroomde het water verder naar het samenvloeiingsgebied met de Velpe en de Demer in de buurt van de gecontroleerde overstromingsgebieden (Schulensbroek en Webbekomsbroek). Deze overstromingsgebieden werden bijgevolg tot boven hun maximum gevuld. Stroomafwaarts stroomde het water vervolgens via de Demer verder. De natuurlijke waterberging van de Demervallei kon worden aangesproken zodat het overstromingswater niet in bewoond gebied terecht kwam. De concentratie van deze waterberging op een beperkte oppervlakte van gecontroleerde overstromingsgebied had helaas een te hoge waterkolom, te langdurige overstroming en een slechte waterkwaliteit (met ernstige ecologische schade aan de vallei en waterloop) tot gevolg. Voor een meer specifieke en gedetailleerde beschrijving van de situatie en een overzicht van oorzaken/knelpunten en mogelijke oplossingen verwijzen we naar het evaluatierapport dat werd opgemaakt door het bekkenbestuur in samenwerking met de provinciale dienst waterlopen.

Een groot aantal bewoners van Vlaams-Brabant werd door de hevige regenval getroffen, met veel schade tot gevolg. Een indicatie voor de impact van de overmatige regenval blijkt uit het groot aantal oproepen die werden gelanceerd naar de noodcentrale 112. Gedurende de hele periode (12-26 juli) werden door de centrale 9094 oproepen beantwoord (112/100/1722), met 1695 oproepen via het niet dringende noodnummer 1722. Ter vergelijking werden in 2020 in diezelfde tijdsperiode 5626 oproepen verwerkt (112/100/1722), waarvan 109 oproepen via 1722. Het aantal oproepen voor hulp ten gevolge van de hevige regenval die via 100/112 verliepen is echter moeilijk in te schatten. Daarnaast werden nog 584 aanvragen voor brandweerhulp behandeld via het e-loket www.1722.be. Het groot aantal oproepen voor dringende en niet dringende hulp scheidt al een beeld van het groot aantal situaties waarbij de schade aanzienlijk was.

2. TIJDSLIJN

Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste overlegmomenten en acties tijdens de crisis die verder in dit document meer in detail worden toegelicht en geëvalueerd:

12 juli

- voorwaarschuwing hoogwater via de operator VMM, doorgestuurd naar noodplanningscoördinatoren en zonecommandanten

13 juli

- voorwaarschuwing hoogwater via operator VMM, doorgestuurd naarnoodplanningscoördinatoren en zonecommandanten

15 juli

- Provinciaal Coördinatiecomité (CC-Prov) komt samen om 14u (nadien ook via Teams om 19u en op 16/6 om 8u en om 13u)
- afkondiging federale fase (met regelmatige cofeco's)
- acties vanuit CC-Prov: persbericht gouverneur; verwittiging burgemeesters, noodplanningscoördinatoren, communicatieambtenaren
- interne waarschuwingen hoogwater, doorgestuurd naar noodplanningscoördinatoren, burgemeesters en zonecommandanten
- hulpaanbod vanwege Oost-Vlaanderen: zandzakjes en pompen
- vraag vanuit Hulpverleningszone Oost om versterking met zandzakken door Hulpverleningszone West

16 juli

- plaatsbezoeken in Oud-Heverlee (Sint-Joris-Weert), Rotselaar en Zoutleeuw
- vragen voor gecoördineerde steunacties komen binnen, mail aan burgemeesters, noodplanningscoördinatoren en communicatieambtenaren
- interne waarschuwingen hoogwater, doorgestuurd naar noodplanningscoördinatoren, burgemeesters en zonecommandanten

18 juli

- Demeroverleg en WhatsAppgroep Demer worden gestart
- nationale logistieke hub opgestart

20 juli

- dag van nationale rouw

22 juli

- mail OVAM zwerfvuil, overgemaakt aan burgemeesters, algemeen directeurs en noodplanningscoördinatoren
- vraag NCCN getroffen gemeenten, overgemaakt aan burgemeesters, algemeen directeurs en noodplanningscoördinatoren

23 juli

- weerswaarschuwing via BE-Alert en waterinfo: overgemaakt aan burgemeesters, algemeen directeurs en noodplanningscoördinatoren
- persbericht gouverneur: oproepen tot waakzaamheid

26 juli

- einde federale fase

3. WAARSCHUWING LOKALE BESTUREN EN CC-PROV INZAKE WEERSVOORSPELLINGEN EN WATEROVERLAST

3.1 WAARSCHUWING LOKALE BESTUREN

De dienst Noodplanning werd op voor de eerste keer op maandag 12 juli gewaarschuwd door de Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM) dat er mogelijks kritische overstromingen zouden kunnen plaatsvinden. De dienst Noodplanning heeft de gemeentelijke noodplanningscoördinatoren en de twee zonecommandanten van de brandweer in Vlaams-Brabant op de hoogte gebracht. Op 13, 14 en 16 juli werden de voorwaarschuwingen eveneens overgemaakt aan de burgemeesters, noodplanningscoördinatoren en beide zonecommandanten. Er werd daarnaast ook met de Provinciale Dienst Waterlopen afgestemd.

De weerswaarschuwingen die de dienst Noodplanning op vrijdag 23 juli kreeg van de VMM en van BE-Alert werd doorgestuurd naar de burgemeesters, de gemeentelijke noodplanningscoördinatoren en de algemeen directeurs.

De lokale besturen beschikten te allen tijde over toegang tot interactieve digitale kaarten van de waterlopen en het waterdebiet. Deze werden regelmatig door de waterbeheerders geactualiseerd (in real time) zodat de situatie nauwgezet kon worden opgevolgd op elk moment. Wat we wel opvingen is dat veel lokale besturen onvoldoende vertrouwd zijn met de informatie die beschikbaar is, en dat die informatie vaak onvoldoende de concrete impact of het reële overstromingsrisico vermeldde.

De burgemeester van één gemeente gaf aan niet op de hoogte gebracht te zijn omdat zijn noodplanningscoördinator met verlof was. De bedoeling is uiteraard dat de NPC zich op dat ogenblik laat vervangen.

Daarnaast is het aangewezen dat er per gemeente een algemeen e-mailadres noodplanning wordt aangemaakt i.p.v. een persoonlijk e-mailadres (in een aanzienlijk aantal gemeenten is dit reeds gebeurd). Op dit adres kan iedereen die in de gemeente bij noodplanning betrokken is terecht. Volgende verwittigingen werden voor alle zekerheid steeds gestuurd naar de noodplanningscoördinatoren, de burgemeesters en de algemeen directeurs.

3.2 WAARSCHUWING LEDEN VAN CC-PROV

Op donderdag 15 juli werd het provinciaal crisiscomité samengeroepen door de gouverneur. Zowel de hulpdiensten (brandweer, medische dienst, politie, defensie en civiele bescherming) als de waterbeheerders (provinciale dienst waterlopen, Vlaamse Waterweg en VMM) waren vlot bereikbaar en stipt aanwezig. Op deze eerste vergadering waren alle betrokken partijen fysiek aanwezig.

4. HET FUNCTIONEREN VAN DE NOODPLANNINGSPROCEDURES EN -STRUCTUREN

4.1 FEDERALE COÖRDINATIE

Op donderdag 15 juli, om 14u30, werd door de minister van Binnenlandse Zaken beslist om de federale fase af te kondigen. Meerdere provincies waren zwaar getroffen en buitenlandse hulp diende te worden ingeschakeld. Vanaf dat moment kregen de gouverneur en de dienst Noodplanning dagelijks één of meerdere vergaderverzoeken om het federaal coördinatiecomité bij te wonen. Iedere provincie kreeg de vraag om de situatie binnen hun provincie te schetsen en andere input te geven. Naar aanleiding van een nieuwe voorspelling van hevige regenval, vond tijdens het weekend van 24 en 25 juli een dergelijk overleg elke drie uur plaats.

Vanuit het federale niveau werd het algemeen nummer 1771 opgericht waar mensen met praktische vragen terecht konden. Verder zou het federale niveau de coördinatie van steunacties op zich nemen (zie verder).

De situatie in de Waalse provincies was van een andere omvang dan de situatie in de Vlaamse provincies (Limburg, Vlaams Brabant en Antwerpen). Het NCCN startte de vergaderingen (COFECO's) steeds met een situatieschets van de Waalse provincies. Dit was een interessant gegeven om de situatie daar ook op de voet te kunnen volgen maar nam echter telkens veel tijd in beslag. De vergaderingen duurden hierdoor vaak twee uur, waardoor er voor de minder getroffen provincies veel tijd verloren ging die efficiënter kon worden ingezet. De uitnodigingen tot het bijwonen van het federaal coördinatiecomité werden, op een uitzondering na, steeds tijdig verstuurd.

4.2 PROVINCIALE COÖRDINATIE

Op donderdag 15 juli, omstreeks 14u, werd het provinciaal crisiscomité samen geroepen door de gouverneur, om te evalueren of een provinciale fase diende te worden afgekondigd. Enkel in Glabbeek was men op dat moment reeds overgegaan naar een gemeentelijke fase.

Het koninklijk besluit van 20 mei 2019 betreffende de noodplanning en het beheer van noodsituaties op het gemeentelijk en provinciaal niveau en betreffende de rol van de burgemeesters en de provinciegouverneurs in geval van crisisgebeurtenissen en -situaties die een coördinatie of een beheer op nationaal niveau vereisen, bepaalt de parameters die de basis vormen om een gemeentelijke, provinciale of federale fase af te kondigen:

- de geografische uitgestrektheid van de (mogelijke) schadelijke gevolgen;
- de aan te wenden middelen;
- het reëel of potentieel aantal getroffen;

- de nood aan coördinatie;
- de omvang, de ernst en / of maatschappelijke impact van de gebeurtenissen;
- de aard van de gebeurtenissen en voornamelijk de technische complexiteit ervan;
- de nood aan informatie van de bevolking;
- de evolutie van de gebeurtenissen;
- de van toepassing zijnde regelgeving.

Tijdens het eerste overleg met het provinciaal coördinatiecomité werd melding gemaakt dat een federale fase reeds was opgestart. Aangezien werd overgegaan naar een federale fase, werd het overbodig om een provinciale fase te lanceren. Desalniettemin bleef binnen die federale fase een coördinerende rol weggelegd voor de gouverneur binnen Vlaams-Brabant en het provinciale crisiscomité.

Alle betrokken hulpdiensten en waterbeheerders kwamen onder de coördinatie van de gouverneur en in aanwezigheid van de noodplanningscoördinator samen in het provinciehuis in Leuven. Er werd een eerste overzicht gemaakt van de actuele toestand, de te verwachten toestand, de ter beschikking gestelde middelen (personeel en materiaal) en de noden. Tevens werd er afgesproken dat volgende vergaderingen via Teams zouden plaatsvinden en dat iedereen elkaar op de hoogte zou houden. In totaal werden 4 vergaderingen met het provinciaal coördinatiecomité georganiseerd op 15 en 16 juli, waarvan telkens verslag werd opgemaakt. De dienst Noodplanning werd gedurende de hele federale fase elke ochtend gebriefd door de waterbeheerders en briefte op zijn beurt het nationale crisiscentrum tweemaal daags over de situatie in Vlaams-Brabant. De situatie werd met andere woorden nauwgezet opgevolgd zodat het coördinatiecomité opnieuw kon worden samengeroepen indien nodig.

De samenkomsten van het provinciaal coördinatiecomité, zowel fysiek als via Teams, verliepen vlot. Er werd op constructieve, efficiënte wijze vergaderd. De zaal waar het eerste overleg plaatsvond was echter niet ideaal (zaal 1 en 2 op de gelijkvloerse verdieping van het provinciehuis). De verstaanbaarheid was heel moeilijk in een langgerekte zaal. Bovendien waren de projecties slechts zichtbaar tot in de helft van de zaal. Verder dient er in de toekomst meer te worden gewaakt over het gebruik van gsm en Astrid-communicatie tijdens de vergadering. Dit dient buiten de zaal te gebeuren. De uitnodigingen tot het bijwonen van het provinciaal coördinatiecomité werden, op een uitzondering na, steeds tijdig verstuurd.

De meeste gemeenten geven aan dat het contact tussen hen en het provinciale niveau op een goede manier verliep. De dienst Noodplanning was voor deze gemeenten vlot bereikbaar waardoor informatiedoorstroming op een efficiënte manier verliep.

Twee gemeenten gaven in de bevraging aan dat zij geen waarschuwing mochten ontvangen voor de overstroming (cfr. tijdslijn). De burgemeester van één gemeente gaf aan dat hij/zij meer informatie/advies wenste over wat er precies gebeurde en wat er van hem/haar verwacht werd.

4.3 GEMEENTELIJKE COÖRDINATIE

Zonder effectief een gemeentelijke fase af te kondigen werd de noodsituatie in de zwaarst getroffen gemeenten gecoördineerd door de burgemeester en zijn lokale crisiscel waar onder meer de noodplanningscoördinator, de hulpdiensten, de technische dienst en de waterbeheerders deel van uitmaakten. Dit was het geval voor de gemeenten Oud-Heverlee, Leuven, Rotselaar, Zoutleeuw, Scherpenheuvel-Zichem, Aarschot, Diest, Kortenaak, Tienen en Geetbets. Enkel de gemeente Glabbeek had reeds een gemeentelijke fase afgekondigd voordat de federale fase van kracht was. De reden hiervoor was de grote hoeveelheid regenval, die door de riolering niet kon worden weggevoerd. De wateroverlast in deze gemeente zou geen gevolg zijn van overstromingen van rivieren.

De lokale besturen werden via verschillende kanalen op de hoogte gebracht van het aankomende noodweer: via de bewoners, weerman, waterbeheerders,... Wanneer zij op de hoogte waren, hebben de gemeenten voornamelijk hun technische diensten op de hoogte gebracht en zandzakjes gevuld en/of verspreid. In een aantal gemeenten werd eveneens preventief opgetreden door bijvoorbeeld het bouwen van dijken en uitdelen van zandzakjes.

De communicatie tussen verschillende betrokken diensten verliep volgens de bevraging in verschillende gemeenten steeds vlot. Naast de gebruikelijke partners binnen crisisbeheer (noodplanningscoördinator, disciplines,...) werd beroep gedaan op allerlei gemeentediensten (technische dienst, communicatiedienst, sociale dienst, infrastructuur,...) en vrijwilligers om de schade van de overstromingen te kunnen beperken. Verder werd beroep gedaan op landbouwers, een externe firma voor zandaanvoer, bouwbedrijven, asielcentra, inwoners, lokale verenigingen. Alle gemeenten gaven aan dat deze samenwerkingen op gemeentelijk niveau goed verliepen.

Wanneer de beslissing wordt gemaakt om een gemeentelijke fase (gemeentelijke beleidscoördinatie) af te kondigen, wordt door de disciplines aandacht gevraagd voor het steeds op de hoogte brengen van alle disciplines. Zo is iedereen op de hoogte van wat er precies gebeurt op het terrein. De rol die ICMS hier in kan spelen, moet nog verder worden bekeken.

4.4 DEMEROVERLEG

Op zaterdag 17 juli startte het Demeroverleg op initiatief van de VMM en De Vlaamse Waterweg. Waterbeheerders, hulpdiensten, gemeentelijke diensten en de diensten Noodplanning van Limburg en Vlaams-Brabant namen regelmatig (soms meermaals per dag) deel aan een Teams overleg omdat de Demer in Vlaams-Brabant het belangrijkste aandachtspunt bleef. De wachtbekkens van Webbekom en Schulen bevatten op dat moment nog steeds een kritiek waterpeil, en er was nog veel water van stroomopwaarts (uit Limburg) op komst. Hierdoor was constante monitoring vereist om tijdig bijkomende maatregelen te kunnen nemen waar nodig, zoals het doorvoeren van dijkverlagingen.

Op vraag van de dienst Noodplanning sloten ook de burgemeesters van Scherpenheuvel-Zichem en Aarschot bij dit overleg aan. De gemeenten Diest en Rotselaar werden niet opgenomen in dit overleg gezien zij minder betrokken waren op dat moment.

Op 18 juli werd met dezelfde personen een WhatsApp gespreksgroep gestart om informatie snel te laten circuleren en bijgevolg snel te kunnen reageren. Na enkele dagen nam de Vlaamse Waterweg het initiatief voor het versturen van de teams-uitnodigingen over van de VMM.

Zondag 25 juli werd het gestructureerd overleg stopgezet omdat het gevaar geweken was. De WhatsApp gespreksgroep werd nog even behouden en gebruikt in het kader van de massale vissterfte en het monitoren van de waterkwaliteit. Op vraag van minister Demir en minister Peeters nam ook hier de gouverneur een coördinerende rol op. De verdere opvolging van de vissterfte en de waterkwaliteit behoort eerder tot het takenpakket van de waterbeheerders dan van de dienst Noodplanning. De Vlaamse dienst van de gouverneur nam deel aan het overleg waterkwaliteit met VMM, De Vlaamse Waterweg, ANB (visserijbioloog) en de provincies Antwerpen en Limburg.

Het Demeroverleg liet toe om snel informatie te verstrekken aan alle betrokken partners zodat de situatie goed kon worden opgevolgd en maatregelen snel konden worden genomen. De waterbeheerders waren op die manier steeds makkelijk bereikbaar voor advies. De uitnodigingen voor het Demeroverleg in Teams werden telkens tijdig verstuurd. Soms werd er te diep ingegaan op details, waardoor het overleg langdradig werd.

Er wordt door verschillende gemeenten aangegeven dat zij belang hechten aan betrokkenheid bij een bekkenoverleg. Gezien het waterpeil van waterlopen wordt beïnvloed door verschillende acties (bouwen van dijken, ledigen van wachtbekkens, openen/sluiten van sluizen...) wordt nauw overleg als een belangrijke factor beschouwd om te kunnen volgen wat stroomopwaarts en stroomafwaarts gebeurt. Voornamelijk in gemeenten die nood hadden aan informatie uit Waalse gemeenten, bleek dit een groot gemis. De gemeenten die betrokken waren bij het Demeroverleg, geven aan hier zeer tevreden over te zijn. Eén gemeente vraagt om een structureel intergemeentelijk overleg bij grensoverschrijdende rampen in de toekomst.

Er zal samen met de collega's uit Limburg worden bekeken of het aangewezen is een specifiek BNIP te maken voor watersnood in het Demerbekken om op die manier de interprovinciale dimensie van deze problematiek voldoende af te dekken.

5. INZET WATERBEHEERDERS

De dienst Noodplanning kon op korte termijn de juiste contactpersonen van de waterbeheerders samenbrengen. Zowel de verantwoordelijke waterbeheerders van VMM en De Vlaamse Waterweg als de beheerders van de provinciale waterlopen waren makkelijk bereikbaar en beschikbaar. Ook het Waterbouwkundig Laboratorium werd steeds vertegenwoordigd in het Demeroverleg. Elk van deze partners werd door bekwame personen met kennis van zaken in het provinciale crisiscomité vertegenwoordigd. Met de beheerders van de provinciale waterlopen werden op 13 juli reeds de eerste contacten gelegd.

Een aandachtspunt hierbij is dat de Wateringen actief in het gebied niet rechtstreeks betrokken waren. Dit gebeurde via het lokale bestuur of de andere waterbeheerders. Het is aangewezen om in de toekomst afspraken te maken over hoe zij betrokken kunnen/moeten worden. Ze beschikken over veel lokale terreinkennis en zijn op een moment van crisis bijkomende ogenen handen op terrein.

De waterbeheerders waren vlot te contacteren, ondanks de vakantieperiode. Zij volgden de situatie en de evoluties steeds nauwgezet op. Regelmatig werden updates gegeven over de globale stand van zaken. De nodige informatie werd steeds uitgewisseld via het provinciaal crisioverleg en het Demeroverleg. Lokale knelpunten werden bilateraal besproken met medewerkers van de provincie.

Door verschillende partners werd aangehaald dat het heel onduidelijk was hoe het waterbeheer in mekaar zat/zit. Er werd niet uitgelegd welke beheerders tijdens een overleg aanwezig waren en voor welke waterlopen zij precies verantwoordelijk zijn. Dit bemoeilijkte het volgen van de verschillende overlegstructuren aanzienlijk.

De brandweer van Hulpverleningszone Oost meldt dat de samenwerking met de waterbeheerders vlot verliep. Zij ervaarden een goed contact, zowel tijdens de digitale overlegmomenten als op het terrein.

Discipline 2 gaf aan dat de informatie van de waterbeheerders moeilijk te volgen was. Soms bleek de gegeven informatie tegenstrijdig te zijn. Daarnaast werd de info heel versnipperd doorgegeven. De politiediensten meldden dat het vakjargon van de waterbeheerders soms voor verwarring zorgde. Voor hen is het benoemen van een gemeente makkelijker te kaderen dan het benoemen van een waterloop en een stroomopwaartse of -afwaartse beweging.

Verder geven de gemeenten aan dat zij meer informatie wensten vanwege de waterbeheerders. De officiële mails van VMM waren voor hen niet specifiek genoeg en bevatten bijgevolg te weinig concrete informatie voor het gemeentelijk niveau. Op de website waterinfo werd de stand van het waterpeil opgevolgd, maar dit gaf geen inzicht in de evolutie en concrete impact die men verwachtte/voorspelde. Dit maakte het moeilijk

voor de lokale besturen om te anticiperen op bepaalde situaties.

De bestaande peilmeters en overstromingsvoorspellers bleken soms niet accuraat genoeg of leken ontoereikend om wateroverlast in verschillende waterlopen te voorspellen. Daarnaast leek het contact over gewestgrenzen wat stroef te verlopen (e.g. problemen met de Nethen in Sint-Joris-Weert). De waterbeheerders geven daarentegen aan dat gemeenten niet voldoende op de hoogte leken te zijn via welke weg zij contact konden leggen met hen om extra informatie te vragen.

Bij het waterbeheer werd vastgesteld dat het niet altijd duidelijk was welke privé-personen op welke plaatsen al dan niet over sluisrechten beschikten. Wanneer een wijziging (het openen of sluiten van de sluis) door een privé-persoon wordt uitgevoerd, zou de waterbeheerder en het lokale bestuur hiervan op de hoogte moeten worden gebracht. Een inventaris en afsprakennota kan hier een oplossing bieden.

6. INZET HULPDIENSTEN

6.1 NOODCENTRALE 112

Om het precieze verloop en de impact van de hevige regenval op de noodcentrale Vlaams-Brabant in detail te kunnen bekijken, werden cijfergegevens opgevraagd voor de NC 112. Een overzicht van de verschillende kanalen waarlangs de oproepen ingevolge de wateroverlast bij de hulpdiensten terecht kwamen, werd eveneens opgevraagd om het gebruik van het niet-dringende noodnummer 1722 en het e-loket 1722 nader te kunnen bestuderen. Uit dit cijfermateriaal blijkt dat gedurende de periode van de wateroverlast (12-26 juli) door het IVR-systeem (systeem gelinkt aan 1722 call-group) 2469 oproepen geregistreerd, met een piek op 15 juli van 1705 oproepen. Tijdens deze periode werd een totaal van 1694 oproepen hiervan door de noodcentrale verwerkt. De piek van deze oproepen kon worden vastgesteld op 15 juli, met 1111 oproepen (geregistreerd tussen 07u00 15 juli en 06u59 16 juli, gedurende een dag- en nachtshift). In totaal werden door het e-loket 584 aanvragen voor niet-dringende brandweerhulp verwerkt. Op 15 juli werd ook hier een piek geregistreerd van 426 aanvragen. Deze aantallen werden genoteerd tijdens de activatie van het 1722-systeem, gedurende 24u en startend om middernacht.

De dienst Noodplanning had reeds voor de ramp de bevolking en lokale besturen gesensibiliseerd om de bekendheid van het E-loket 1722 te vergroten en het gebruik ervan bij rampenschade aan te raden. Met het e-loket www.1722.be worden hulpaanvragen voor brandweer rechtstreeks doorgestuurd aan de juiste brandweerzone. De afhandeling van de aanvragen gebeurt op dezelfde wijze als de telefonische oproepen via 1722. Het voordeel van deze methode is dat de burger rechtstreeks de nodige info aan de brandweer kan bezorgen, zonder de noodcentrale te belasten. Uit de cijfers blijkt dat tijdens het piekmoment een groot aantal aanvragen voor niet-dringende brandweerhulp door dit systeem werd opgevangen.

Het is echter onmogelijk om te achterhalen of dit het gevolg is van de extra sensibilisering, dan wel van de vermelding van het e-loket op het wachtbandje van het niet-dringende noodnummer 1722.

Er kan een discrepantie worden opgemerkt tussen het aantal verwerkte oproepen op het nummer 1722 en het aantal oproepen die werden geregistreerd via het IVR-systeem. Een verklaring hiervoor ligt mogelijks in de wachttijden op het 1722-nummer. Het groot aantal oproepen dat tijdens een dergelijke noodsituatie wordt uitgevoerd, zorgt voor een overbelasting van het nummer. Dit kan er toe leiden dat burgers inhaken en vervolgens (later) opnieuw inbellen. Een andere mogelijke verklaring kan er uit bestaan dat burgers inhaken om gebruik te maken van het e-loket na het horen van de boodschap op het wachtbandje. Ook hier is het moeilijk te achterhalen welk scenario voornamelijk aan de basis ligt van dit verschil in aantallen.

De noodcentrale heeft bij de opstart 1722 meteen zijn partners verwittigd via BE-Alert-berichtgeving en extra personeel gezocht om de 1722 oproepen te kunnen beantwoorden.

Tijdelijke werkrachten werden ingezet om het voorziene personeel bij te staan. Hierdoor kon een groot aantal oproepen worden verwerkt en afgehandeld. De clustermanager van het NC 112 te Vlaams-Brabant gaf aan dat de samenwerking met de verschillende disciplines, dienst Noodplanning en gouverneur vlot verliepen. Hij gaf echter wel aan dat de samenwerking met de gemeenten stroever verliep. Er bleek onduidelijkheid te heersen in kader van de verdeling van de zandzakjes. Duidelijke afspraken met noodplanningscoördinatoren, brandweer en technische diensten over de geldende procedures en afhaalpunten van zandzakken lijken aangewezen.

6.2 DISCIPLINES 1-4

Het contact met de verschillende disciplines (Brandweer; Medische, sanitaire en psychosociale hulp; Politie; Logistieke steun) verliep vlot. De aanspreekpunten van deze disciplines zijn steeds dezelfde personen en maken bovendien ook deel uit van de provinciale veiligheidscel. Dit contact is bestendig en steeds goed.

Volgende vragen werden gesteld aan de disciplines 1-4:

- Hoe werd u op de hoogte gebracht van mogelijke overstromingen?
- Welke acties hebt u ondernomen?
- Hoe verliep de coördinatie binnen uw dienst?
- Hoe verliep de samenwerking met de gouverneur en de dienst Noodplanning?
- Hoe verliep de samenwerking met de gemeenten?
- Hoe verliep de samenwerking met de waterbeheerders?
- Wat was uw aanbod?
- Wat waren uw noden en werden ze beantwoord?
- Wat zijn aandachtspunten, verbeterpunten?

Over het algemeen kan gesteld worden dat er meer aandacht gevraagd wordt voor de specifieke noden en het aanbod van de verschillende disciplines. Uit de bevraging blijkt dat het niet steeds duidelijk is voor de verschillende betrokken partners waaruit de noden en troeven van de andere betrokken disciplines en partners precies bestaan. Er lijkt verwarring te bestaan over wat disciplines nodig hebben/willen weten enerzijds en wat zij kunnen betekenen in een concrete situatie anderzijds. Ten gevolge hiervan kan de expertise van de disciplines niet ten volle benut worden. In de toekomst dient er over te worden gewaakt dat beide aspecten voldoende aan bod komen zodat alle informatie op de juiste plaatsen terecht komt en de crisissituatie sneller beheersbaar wordt.

DISCIPLINE 1: BRANDWEER: HULPVERLENINGSZONE OOST

De brandweer van Hulpverleningszone Oost behandelde tijdens de periode van 15/07 tem 17/07 een totaal aantal van 1612 meldingen die hen via 112 en 1722 bereikten (meldingen die rechtstreeks bij de post binnenkwamen werden hierbij buiten beschouwing gelaten). Om deze interventies te kunnen uitvoeren werd beroep gedaan op 287 personeelsleden, waarvan

92 beroepsbrandweermannen/-vrouwen en 195 vrijwilligers. Tezamen presteerden zij 4100 extra uren, bovenop de geplande diensturen, om aan de wateroverlast het hoofd te kunnen bieden.

Na de alarmering werd bij de brandweer van Hulpverleningszone Oost gezorgd voor een interne aansturing van de interventie-ploegen met centrale zonale coördinatie door twee officieren voor de verdeling van de middelen (ploegen, zandzakken,...). De brandweer volgde de waterstanden nauwgezet op via terreinwaarnemingen en de website waterinfo.be.

De brandweer van Hulpverleningszone Oost bood versterking aan provincie Luik met 8 duikers, 4 logistieke manschappen en 3 boten beschikbaar te stellen in Hony (Esneux). In Hulpverleningszone Oost werd versterking geboden vanuit zone Oost- en West-Vlaanderen, Civiele Bescherming en het Rode Kruis.

De vaste contactpersoon van de brandweer is in regel steeds de zonecommandant. Toen de zonecommandant van hulpverleningszone West in verlof ging, werd een vervanger aangeduid. Echter toen deze ook van verlof genoot, heerste er onduidelijkheid over wie nu deze functie overnam. Het contact werd hierdoor in eerste instantie wat bemoeilijkt.

De brandweer geeft aan dat het moeilijk was om een overzicht te krijgen van wat er zich precies afspeelde op het terrein ten gevolge van de lokale overleggen en de hoeveelheid beslissingen die hieruit voort kwamen. Zij melden bijvoorbeeld dat Defensie en Civiele Bescherming werden ingezet zonder dat de brandweer hier een goed overzicht over had. Het ontbrak naar hun mening aan globaal overleg.

De brandweer van Hulpverleningszone Oost vraagt om in de toekomst meer informatie te kunnen verkrijgen inzake welke middelen er aanwezig zijn op het terrein, over welke middelen op welke plaatsen/zones worden ingezet en welke middelen van andere korpsen en diensten werden ingezet op welke plaatsen. Gezien de federale fase was er vanuit Netwerk Brandweer een overkoepelend orgaan geactiveerd, maar ook hier leek een overzicht te ontbreken. De vraag rijst of er nood is aan een bovenlokale CP-OPS.

DISCIPLINE 2: MEDISCHE, SANITAIRE EN PSYCHOSOCIALE ONDERSTEUNING

De medische discipline was steeds bereikbaar voor advies via mail en telefoon. Zij waren ook steeds aanwezig tijdens het beperkt Provinciaal Coördinatiecomité. Ondersteuning van medische diensten (ziekenwagens en MUG's) bleek niet nodig te zijn tijdens deze ramp. Discipline 2 geeft aan dat zij echter te weinig betrokken werden bij de gemeentelijke coördinatie. Zij bleken vaak niet op de hoogte te zijn van wat er op het terrein speelde, zelfs niet wanneer een evacuatie dreigde nodig te zijn. D2 vraagt om in de toekomst toch op de hoogte te worden gehouden, zelfs al is er niet meteen medische hulp nodig is.

DISCIPLINE 3: POLITIE

Politiediensten waren massaal beschikbaar om o.a. verkeer om te leiden. Uit de bevraging blijkt dat elke politiezone de toestand binnen het eigen grondgebied goed kon beheersen. Er werden manschappen ter versterking beschikbaar gesteld vanuit de federale reserve uit Brussel. De inzet van deze versterking bleek echter niet nodig te zijn. Het CIC Vlaams-Brabant zorgde steeds voor een overzicht van de situatie en de inzet van politie binnen de verschillende gemeenten.

DISCIPLINE 4: LOGISTIEKE ONDERSTEUNING

De Civiele Bescherming en Defensie boden waar nodig ondersteuning met extra hulpmiddelen zoals bijvoorbeeld zandzakjes en mankracht. Binnen de provincie Vlaams-Brabant diende defensie enkel bij te staan met zandzakjes. De Civiele Bescherming stond ook bij met mankracht maar kon niet aan de hulpvraag voldoen wegens structureel personeelstekort. Het contact tussen het Militair Commando en burgemeesters en/of technische diensten verliep vlot. Ook de samenwerking tussen Defensie enerzijds en Civiele Bescherming anderzijds en de dienst Noodplanning gaf geen problemen.

7. DISCIPLINE 5: COMMUNICATIE EN INFORMATIE

7.1 NCCN

Gedurende de hele federale fase organiseerde de federale infocel elke twee dagen een overlegmoment. Tijdens deze momenten konden alle betrokken provincies een stand van zaken doorgeven voor hun provincie. Daarnaast konden eventuele vragen aangekaart worden. Er werd door de infocel ook steeds toegelegd welke communicatiestrategie zij zouden hanteren, zodat alle provincies in eenzelfde lijn informatie konden delen (met de juiste informatie en klemtonen). Naast deze overlegmomenten werd door de discipline 5 (D5) binnen de dienst Noodplanning, 2 maal per dag een sitrep doorgestuurd naar het nationaal crisiscentrum. Op deze manier werden zij steeds op de hoogte gebracht van de meest recente evoluties.

De timing waarin deze overlegmomenten plaatsvonden, waren goed. Er was voldoende tijd om van elke provincie een stand van zaken te krijgen, informatie te delen en knelpunten snel aan te kaarten. De sitreps werden beperkt tot het essentiële waardoor de overlegmomenten in tijd tot een minimum beperkt konden blijven.

In het kader van steunacties werd door onze provincie tijdens deze overlegmomenten gevraagd naar gegevens rond een gecoördineerde aanpak, zodat wij lokale besturen en burgers naar de juiste kanalen konden worden doorverwezen.

Er werd ook rechtstreeks aan de getroffen provincies gevraagd om informatie betreffende contactpunten voor steunacties te delen. Helaas bleef een antwoord hierop uit.

7.2 LOKALE BESTUREN

De lokale besturen werden regelmatig op de hoogte gehouden met informatie en instructies aangaande de situatie, te raadplegen informatie, steunacties en dergelijke meer. Zodra de dienst Noodplanning nieuwe informatie mocht ontvangen die nuttig zou kunnen zijn voor de burgemeesters, noodplanningscoördinatoren en/of communicatieambtenaren werd deze meteen doorgestuurd.

De reflex om nieuwe informatie te bezorgen aan de lokale besturen was steeds aanwezig. De informatie werd telkens goed onthaald, met uitzondering van de instructies met betrekking tot steunacties. Er werd aan de lokale besturen gevraagd om te wachten met het verzamelen van goederen, gezien een gecoördineerde aanpak op poten zou worden gezet, met aandacht voor de specifieke noden op het terrein. Enkele gemeenten gingen, ondanks deze vraag, echter verder met verzamelen en stockeren van allerlei spullen.

7.3 BURGERS

Naar de bevolking toe heeft de D5 getracht om op regelmatige basis de evolutie van de situatie en alle andere informatie(-kanalen) die voor hen van belang zou kunnen zijn, te delen via sociale media. De kanalen Facebook en Twitter werden hier voor ingezet. Belangrijke informatie die werd gedeeld betrof onder andere de opstart van het nationaal nummer 1771, waar men terecht kon voor allerlei praktische vragen. Daarnaast werd de vraag voor steun aan het Rode Kruis via deze kanalen gecommuniceerd. Via de lokale communicatieambtenaren werd eveneens gevraagd om de burgers te verwijzen naar de kanalen van de dienst Noodplanning en/of het crisiscentrum.

De berichten die door de dienst Noodplanning op de Facebook-pagina en op Twitter werden gedeeld, werden goed onthaald. Gemeenten en burgers deelden berichten, met een groot aantal nieuwe volgers en een groot bereik tot gevolg.

7.4 PERS

Een eerste crisiscommunicatie werd door D5 niet aan de pers bezorgd. Het was voorzien om dit uit te sturen na het eerste overleg van het provinciale coördinatiecomité, enerzijds omdat het onduidelijk was of een provinciale/federale fase zou worden afgekondigd en anderzijds om de burgers niet onnodig te alarmeren alvorens een heldere blik te hebben op de situatie. Later werd door de provinciale D5 geen crisiscommunicatie meer overgemaakt aan de pers, gezien een federale fase actief was en dit dus tot de bevoegdheid van de federale D5 behoorde.

Gedurende de noodsituatie werd tweemaal een persmededeling uitgestuurd naar de pers. Deze persberichten werden opgemaakt door D5 en de woordvoester van de gouverneur. Er werd een mededeling uitgestuurd vlak na de eerste bijeenkomst van het provinciaal coördinatiecomité. Deze mededeling werd verspreid om de burgers te informeren dat de gouverneur zijn schouders zette onder een provinciale coördinatie van de wateroverlast en overleg pleegde met alle disciplines. Een tweede persbericht werd later uitgestuurd om burgers en lokale besturen te waarschuwen voor een nieuwe aankondiging van noodweer en hen aan te sporen om waakzaam te zijn en preventieve maatregelen te nemen. De gouverneur heeft een aantal interviews gegeven voor een aantal radio- en televisiezenders.

Gezien geen crisiscommunicatie met contactnummer werd verspreid, namen vele persmedewerkers rechtstreeks contact op met de gouverneur en/of woordvoester. Dit hinderde de werking van de gouverneur als coördinerend figuur. Gezien de enigszins kleinschaligere impact van de wateroverlast kon de gouverneur wel af en toe tijd vrij maken om de pers telefonisch te woord te staan of een interview te geven, maar bij grootschaligere noodsituaties zou dit absoluut moeten worden vermeden.

De oplossing hiervoor is om een centraal nummer door te geven voor de pers. Wanneer geen crisiscommunicatie wordt verspreid, kan dit worden opgenomen in het eerste persbericht. De interne procedure wordt verder op punt gesteld.

8. ZELFREDZAAMHEID

In een situatie waarbij burgers met overstromingen en wateroverlast kunnen worden geconfronteerd, zijn er reeds een aantal zaken die burgers zelf kunnen ondernemen om hun woonst en bezittingen te beschermen. Inwoners van een gekend overstromingsgebied zullen dergelijke maatregelen beter beheersen dan inwoners die nog nooit met wateroverlast hebben moeten omgaan. Het is bijgevolg een belangrijke taak voor D5, in samenwerking met de gemeentelijke technische diensten en de brandweer, om hierover informatie te voorzien.

Tijdens deze overstromingen werd door D5 regelmatig verwezen naar verschillende kanalen waar een opsomming werd gemaakt van de handelingen die inwoners van een risicogebied kunnen ondernemen: Op deze manier werd geprobeerd om burgers aan te sporen om zelf reeds preventieve acties te ondernemen en zo de brandweer en technische diensten te kunnen ontlasten. Anderzijds werden burgers op deze manier ook ingelicht over de beste manier van aanpak wanneer een woning onder water staat. In de toekomst zal de dienst Noodplanning ondersteuning bieden bij het sensibiliseren van bewoners van overstromingsgebieden om de zelfredzaamheid te vergroten.

9. PLAATSBEZOEKEN

Om de situatie op het terrein goed te kunnen omvatten zijn plaatsbezoeken onmisbaar. Het vergroot de voeling met het terrein en maakt de problematiek tastbaarder. De gouverneur heeft daarom, tussen alle overlegmomenten (nationaal, provinciaal, gemeentelijk) door, een aantal plaatsen bezocht waar de gevolgen van de overstromingen duidelijk merkbaar waren. Hij bezocht samen met de provinciale noodplanningscoördinator de gemeenten Oud-Heverlee, Rotselaar en Zoutleeuw.

De plaatsbezoeken bleken een belangrijke en leerrijke rol te spelen in de perceptie van de situatie. De bezoeken lieten toe om meteen in te spelen op sommige noden op het terrein. Daarnaast bleek dat de lokale besturen en hun diensten dergelijk bezoek erg waardeerden als een blijk van steun en betrokkenheid. Door de talrijke en elkaar snel opvolgende provinciale en federale crisisvergaderingen, was het niet evident om tijd te vinden/maken om zulke plaatsbezoeken uit te voeren.

10. BESCHIKBAARHEID VAN PERSONEEL EN MATERIAAL

10.1 PERSONEEL

Tijdens de noodsituatie mocht de dienst Noodplanning regelmatig de vraag ontvangen of er extra manschappen konden worden voorzien om te helpen bij het vullen van zandzakjes, verstevigen/aanleggen van dijken, beschermen van woningen,... etc. Vroeger kon men voor dergelijke zaken beroep doen op militairen of het grote aanbod van vrijwilligers bij de Civiele Bescherming. Helaas bestaat een dergelijk 'personeelsbestand' niet meer. Vanuit de dienst Noodplanning werd bijgevolg geadviseerd om beroep te doen op contacten met buurgemeenten die niet getroffen waren, brandweer, Defensie en Civiele Bescherming.

De beschikbaarheid van personeel en materiaal blijkt een heikel punt. Gemeenten, brandweer en Civiele Bescherming kwamen handen te kort om aan de noden van de getroffen gemeenten te kunnen voldoen. Daarnaast blijkt dat er weinig intergemeentelijk werd overlegd en/of samen gewerkt. Voor de toekomst zou dit op een meer gestructureerde manier kunnen verlopen. Een overleg om intergemeentelijke contacten te bevorderen (via de streekintercommunales) is aangewezen.

10.2 MATERIAAL

Het materiaal waar tijdens de noodsituatie veel vraag naar was, betrof voornamelijk zandzakjes. Daarnaast was er in mindere mate eveneens een vraag naar bijkomend pompmateriaal. Op 15 juli kreeg de dienst noodplanning een aanbod tot brandweerhulp vanuit Oost-Vlaanderen. Het hulpaanbod werd opgelijst en overgemaakt aan de hulpverleningszone Vlaams-Brabant Oost, die er effectief gebruik van heeft gemaakt. Diezelfde dag heeft de dienst Noodplanning de gemeenten binnen hulpverleningszone West, die op dat moment minder getroffen waren, aangeschreven met de vraag of ze gevulde zandzakken in voorraad hadden en deze ter beschikking wilden stellen aan hulpverleningszone Oost. Ook van dit aanbod is gebruik gemaakt. Daarnaast hebben Defensie en Civiele Bescherming waar mogelijk al dan niet gevulde zandzakken geleverd. Op zondag 25 juli werd aan de dienst Noodplanning gemeld dat de voorraad zandzakken in de hulpverleningszone Oost weer volledig op peil was.

Het is aangewezen dat naast de brandweer de technische diensten van de gemeenten steeds een strategische stock gevulde en niet gevulde zandzakken ter beschikking hebben. In het laatste geval is ook een voldoende voorraad zand onmisbaar. De NC 112 houdt momenteel een overzicht bij van gemeenten die reeds over een dergelijk voorraad beschikken. Deze lijst bleek echter verouderd te zijn. De gegevens van zowel het aantal zandzakjes en de plaats waar deze zich bevonden als de gegevens van contactpersonen bleken regelmatig foutief te zijn.

Eveneens werden in sommige gemeenten burgers door de brandweer naar de technische dienst verwezen om zandzakjes te bemachtigen, terwijl deze op hun beurt de burgers opnieuw naar de brandweer stuurden. Dergelijke onduidelijkheden kunnen voorkomen worden. Een duidelijke werking in het kader van de voorraad zandzakjes, ophaalpunten en contactpersonen dient te worden uitgewerkt.

11. STEUNACTIES

Ten gevolge van de wateroverlast in de zwaarst getroffen gebieden in ons land (Luik, Namen) werden een hele hoop steunacties georganiseerd. Burgers namen massaal initiatief om goederen te doneren. Er werden voor Luik en Namen kanalen gedeeld waar burgers zich ook konden aanmelden voor het doneren van goederen of zich op te geven als vrijwilliger. Vanuit de federale overheid werd samengezeten om een gecoördineerde aanpak te organiseren. Als resultaat werd gekozen om alles te centraliseren bij het Rode Kruis. Er werd gevraagd om te wachten met inzamelen van goederen en vooral te opteren voor financiële ondersteuning. Deze manier van werken zorgde er voor dat logistieke problemen werden vermeden en adequaat kon worden tegemoet gekomen aan de noden op het terrein. Daarnaast konden burgers zich ook opgeven als vrijwilliger bij het Rode Kruis om ter plaatse te helpen. Verdere samenwerking met andere partners zoals de voedselbank zou ook worden georganiseerd.

In onze eigen provincie bleef de schade beperkt in verhouding met deze in de zwaar getroffen gebieden in Wallonië, en regionale steunacties waren dan ook niet aan de orde in Vlaams-Brabant. Wat betreft de steunacties voor Wallonië was de centralisering bij het Rode Kruis een eerste goede stap. Helaas werd een gecoördineerde aanpak niet verder uitgewerkt of niet goed gecommuniceerd, terwijl hier wel vraag naar was. Het is eveneens onduidelijk welke redenering werd gehanteerd bij deze beslissing.

12. LESSONS LEARNED - ACTIEPUNTEN

Uit de bevraging aan verschillende partners (lokale besturen, disciplines en waterbeheerders) kwamen een aantal zaken naar voor die kunnen bijdragen tot een betere aanpak van watersnood in de toekomst. Deze suggesties zullen hieronder worden uiteengezet en meteen worden aangevuld met concrete actiepunten die vanuit de dienst Noodplanning Vlaams-Brabant zullen worden geïnitieerd.

1. Meer specifieke voorspellingen

Uit voorgaande evaluatie komt een duidelijke vraag naar meer provincie-specifieke informatie naar voren. In combinatie hiermee wordt bovendien door enkele gemeenten de vraag gesteld naar een risicoanalyse van de verschillende waterlopen (in samenwerking met de provinciale dienst waterlopen en VMM) om in de toekomst steeds tijdig preventieve maatregelen te kunnen nemen. Het uitwisselen van actuele en historische informatie tussen waterbeheerders en lokale besturen kan hierbij een meerwaarde vormen voor beide partners.

De behoefte aan een meer concrete inschatting van de impact van weersvoorspellingen op de waterpeilen zal worden aangekaart bij KMI en de waterbeheerders. Indien mogelijk zullen informatiebronnen, die kunnen bijdragen aan de ondersteuning van lokale besturen door de input van concrete informatie, worden toegevoegd aan de website van de gouverneur, zodat deze vlot raadpleegbaar zijn. Daarnaast zullen er initiatieven worden genomen om de lokale besturen (in de eerste plaats de noodplanningsambtenaren) duiding en desgevallend opleiding te geven met betrekking tot het consulteren en interpreteren van de weersvoorspellingen en crisisinformatie. Hierbij aansluitend zal de vraag gesteld worden naar de mogelijkheden om waarschuwingen waarbij onmiddellijke actie verwacht wordt extra in de verf te zetten. Het onderscheid dient immers voor iedereen goed zichtbaar te zijn, om te vermijden dat een dringende waarschuwing zou verdwijnen tussen alle andere meldingen.

2. Een draaiboek voor de aanpak van wateroverlast door gemeenten

Momenteel bleek het onvoldoende duidelijk welke concrete acties lokale besturen kunnen/moeten nemen bij voorspelde wateroverlast, en wie voor wat verantwoordelijk is. De gemeenten weten vaak ook niet welke waterbeheerders voor welke waterlopen instaan, hoe/wanneer deze te bereiken zijn en op welke manier zij kunnen bijdragen in een dergelijke situatie. Met een praktisch draaiboek/checklist met welke acties de lokale besturen dienen te nemen in geval van voorspelde wateroverlast, met in annex een oplijsting van alle nuttige contactgegevens in geval van een watersnood, weten de lokale besturen snel wat er van hen verwacht wordt en waar zij terecht kunnen voor ondersteuning bij voorspellingen van noodweer.

3. *Vlottere communicatie en informatiedoorstroming tussen provinciaal en gemeentelijk niveau*

In sommige situaties kwam de informatie vanuit de provinciale dienst noodplanning niet (tijdig) toe bij de verantwoordelijken binnen de lokale besturen. Het feit dat de watersnood zich voordeed tijdens de vakantieperiode speelde hierin mogelijk ook een rol. We willen de lokale besturen aansporen om algemene mailadressen te hanteren (vb. burgemeester@gemeente.be; noodplanning@gemeente.be,...) die door meerdere mensen kunnen geconsulteerd worden, en om intern te voorzien in een back-up systeem of doorstroming van informatie in geval van afwezigheden omwille van ziekte of verlof. Dit zal een agendapunt zijn op de infodag voor lokale besturen die door de provinciale dienst Noodplanning wordt georganiseerd in het voorjaar van 2022.

We zullen ook bekijken in welke mate we vanuit de provinciale dienst Noodplanning het ICMS kunnen gebruiken om informatie naar de lokale besturen te verspreiden, ook in geval er geen provinciale fase wordt afgekondigd.

4. *Vlottere communicatie en informatiedoorstroming op gemeentelijk niveau*

We willen benadrukken hoe belangrijk het is om alle disciplines te betrekken bij het overleg in de gemeentelijke crisiscel (ongeacht of provinciale of gemeentelijke fase werd afgekondigd). Daarnaast willen we de lokale besturen extra sensibiliseren rond het gebruik van het ICMS systeem om informatie snel te verspreiden, zodat alle betrokken actoren steeds de meest actuele informatie kunnen raadplegen. Ook dit wordt een agendapunt op de provinciale infodag.

5. *Intergemeentelijke informatie- en communicatieprocedures opzetten*

De vraag naar intergemeentelijke overlegstructuren is groot. Hiermee wordt zowel het delen van informatie over de situatie en genomen acties tijdens een watersnood, als het maken van voorafgaande afspraken over welke maatregelen er in bepaalde omstandigheden kunnen/mogen worden genomen. Voornamelijk de Vlaams-Brabantse gemeenten die grenzen aan Waalse gemeenten zijn vragende partij om intergewestelijke afspraken te maken met Wallonië. Zij ervoeren nu een hiaat in informatiedoorstroming, waardoor zij moeilijk konden anticiperen op de waterstroming. Vanuit het provinciale niveau organiseren wij overleg over gemeentegrenzen en over de provinciegrenzen heen om afspraken te maken met lokale besturen en waterbeheerders.

6. *Overbelasting noodcentrale 112 zoveel mogelijk vermijden*

Het gebruik van het e-loket www.1722.be zal verder actief gepromoot worden via de diverse online kanalen van de dienst Noodplanning en de gouverneur. Daarnaast zullen ook de lokale besturen worden aangespoord om dit initiatief te ondersteunen en verder te verspreiden aan

de bevolking. Een verhoogd gebruik van het nummer 1722 zal ervoor zorgen dat de noodcentrale (112) beter bereikbaar blijft voor de echte noodgevallen.

7. Regionale/provinciale oplijsting capaciteit van gemeentelijke technische diensten (personeel en/of materiaal)

Door de hervorming van de Civiele Bescherming is deze beter voorbereid om bij rampen hooggespecialiseerde interventies uit te voeren die complementair zijn aan de taken van de brandweer. Het aantal vrijwilligers om basistaken uit te voeren is echter substantieel verminderd, waardoor we hiervoor andere oplossingen moeten zoeken. Naast de echte 'ad hoc' vrijwilligers op lokaal niveau, lijkt de meeste professionele capaciteit van mensen en materiaal aanwezig te zijn bij de technische diensten van lokale besturen. Vanuit gemeenten die niet getroffen zijn door een watersnood zou het mogelijk kunnen zijn om die capaciteit elders binnen onze provincie in te zetten ter versterking.

De provinciale dienst noodplanning zal het idee van een oplijsting van technische diensten in geval van rampen aankaarten bij de lokale besturen en de nodige procedures hiervoor opstellen. Bij de concrete uitwerking en implementatie van dergelijk systeem kan worden nagegaan of de streekintercommunales Interleuven en Haviland hierbij een coördinerende rol kunnen spelen.

8. Beschikbaarheid en gebruik van zandzakken optimaliseren

Er zullen richtlijnen worden opgesteld die ervoor moeten zorgen dat er voldoende zandzakjes beschikbaar zijn in geval van een watersnood, zowel op lokaal als provinciaal niveau. De technische diensten staan hierbij in voor het beschikbaar stellen van zandzakjes voor preventief gebruik, terwijl de brandweer en de civiele bescherming eerder reactief te werk gaan. Het is voor deze laatste twee diensten bijgevolg belangrijk om een strategische plaats te voorzien om zand, zakjes en vulmachines onder te kunnen brengen wanneer de situatie hier om vraagt.

Daarnaast zal de dienst Noodplanning in samenspraak met de betrokken actoren een haalbare uniforme procedure uitwerken om het effectieve gebruik van zandzakjes en de bereikbaarheid van contactpersonen te optimaliseren. Dit zal onder meer inhouden dat aan gemeentelijke noodplanningscoördinatoren wordt gevraagd een uniforme procedure aan te nemen en gegevens te actualiseren. De dienst Noodplanning gaat ook na op welke manier deze informatie best naar de bevolking kan gecommuniceerd worden.

9. Zelfredzaamheid van burgers bevorderen

We zullen vanuit de provinciale dienst Noodplanning aanbevelingen en adviezen formuleren om de burgers zelf ook acties te laten ondernemen in geval ze worden geconfronteerd met een noodsituatie, zoals het plaatsen van zandzakjes, schuttingen, ... De lokale besturen en de dienst Noodplanning/gouverneur kunnen de bevolking hierover sensibiliseren via hun

sociale media kanalen en/of website. De dienst noodplanning zal de beschikbare literatuur bestuderen om volledige en makkelijk hanteerbare informatie aan de bevolking ter beschikking te kunnen stellen.

10. Methodiek/plan ontwikkelen voor grootschalige evacuaties bij watersnood

De gouverneur en de dienst Noodplanning zullen na afloop van de interne evaluaties samen zitten met de collega's van andere getroffen provincies. Deze kregen te maken met hevigere regenval en bijgevolg grootschaligere wateroverlast. Zij waren genooddaakt om een aantal situaties aan te pakken en beslissingen te nemen waar Vlaams-Brabant van gespaard bleef, zoals bijvoorbeeld evacuaties. Dit schept echter een goede gelegenheid waar Vlaams-Brabant uit kan leren.